

zelf grote tekorten had aan aardolie en niet erg ruim zat in het synthetisch product, buna, dat de rubber moest vervangen. Op beide gebieden was Nederland volledig van Duitsland afhankelijk. Wat evenwel de steenkool aangaat, zou men een groot deel van de moeilijkheden hebben kunnen opvangen indien de bezetter gedoogd had dat de productie van de Zuid-limburgse mijnen integraal aan Nederland ten goede kwam. Dat was niet het geval.

In die mijnen (vier grote staatsmijnen, acht veel kleinere particuliere) werkten in '38 ruim twee-en-dertigduizend arbeiders. De productie bedroeg in dat jaar ruim 13 mln ton. Kwantitatief was dat voldoende voor de Nederlandse behoefte maar er waren soorten buitenlandse kolen die men hier te lande liever stookte dan de eigen kolen of die zelfs onmisbaar waren (de gasfabrieken waren bijvoorbeeld op Duitse z.g. gasvlamkolen aangewezen); ook verkeersgeografische en handelspolitieke factoren speelden een rol. Hoe dat zij, in '38 werd ruim 6 mln ton aan steenkool¹ uitgevoerd (waarvan 1,2 mln ton naar Duitsland) en ca. 5½ mln ton ingevoerd (waarvan 4 mln ton uit Duitsland). 'Het Limburgse assortiment', aldus dr. J. Mensink in zijn waardevolle dissertatie over de kolenvoorziening van bezet Nederland,

'zou, hoe scherp ook getoetst aan een stooktechnisch zoveel mogelijk aangepaste behoefte, steeds in bepaalde soorten overschotten . . . en in andere soort tekorten . . . vertonen; ook dan zou een beperkte in- en uitvoer noodzakelijk blijven. Indien de Nederlandse belangen in vrijheid zouden kunnen worden behartigd, zou deze in- en uitvoer evenwel overwegend het karakter van soortenruil behoeven te dragen.'²

Van in vrijheid behartigen van Nederlandse belangen was evenwel geen sprake. Berlijn bepaalde hoe de Nederlandse steenkoolproductie verdeeld moest worden; die instructies werden doorgegeven aan het *Reichskommissariat* en in Heerlen bevond zich het bureau van de Duitser die op de naleving van die instructies toezicht moest houden: *Bergassessor* dr. H. Bruch – een man die althans volgens Fiebig met veel te zachte hand regeerde.

Laat ons nu eerst weergeven hoe zich de productie ontwikkelde.

In '39 werd 12,9 mln ton steenkool gedolven, in '40 12,1 mln, in '41 13,4 mln, in '42 12,3 mln, in '43 (verder gaan wij voorlopig niet) 12,5 mln ton. De bezetting begon dus met een niet onbelangrijke daling waarbij algemene onlustgevoelens een rol gespeeld kunnen hebben. Er werd onder-

¹ Spreken wij in deze paragraaf van 'steenkool', dan sluit dat cokes en steenkoolbriketten in. ² J. Mensink: *De kolenvoorziening van Nederland tijdens de tweede wereldoorlog* (1946), p. 16-17.